

ეკონომიკის ახალი პარადიგმების ძიება (კომენტარები ჯეიმს კ. გელბრეიტის სტატიაზე „რა არის ეკონომიკი? პოლიტიკური დისციპლინა რეალური მსოფლიოსთვის“)

ელგუჯა მექვაბიშვილი

პროფესორი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

elguja.mekvabishvili@tsu.ge

მსოფლიოში მიმდინახე პროცესები - ეკონომიკის გლობალიზაცია, დიფიკალიზაცია, გლობალური ფინანსური-ეკონომიკური კრიზისის წახმო-შობა და განვითარება, კოვიდ 19-ით გამოწვეული კოხონომიკური კრი-ზისი და სხვ. დღის წესრიგში აყენებს „ძველი“, ოთხოდოქსური, ნეოკლა-სიკური-ნეოლიბერალური ეკონომიკისგან პრინციპულად განსხვავებული „ახალი“ ეკონომიკის პარადიგმების შექმნის აუცილებლობას. ეს უაღიე-სად ხოუდი ამოცანაა, ვინაიდან ბევრი, მათ შოხის მენტადური ხასიათის ბაიიიი ახსებობს, ხაც მკვდევახებს ხედს უშდის უახი თქვან ხანგხ-დრივი დიოის განმავდობაში ეკონომიკური მეცნიეხებაში ჩამოყადიბე-ბუდ სტეიეოტიპებზე და ზოგადად ინეიციუდ ეკონომიკური აზიოვნებაზე. ბუნებხივია, ამ წინააღმდეგობების დაძდევა საკმაოდ დიდ დიოსა და ძა-დისხმევას საჭიოებს. ცნობიდი ამეიიკედი ეკონომისტის ჯეიმს კ. გედ-ბიეიგის სტატია ეიი-ეიი ასეთ საკმაოდ წახმატებუდ ნაბიჭად შეიიდე-ბა ჩაიივადოს ამ მიმაიიუდებიი, იომედიც გვთავაზობს „ახალი“ ეკო-ნომიკის თეოიიუდ-მეთოდოლოგიური საფუძვის ცადკეუდი ასპექტების საინტეიესო და ოიიიინადური ანადიბს.

საკვანძო სიყყვები: „ახალი“ ეკონომიკი, ნეოკლასიკური-ნეოლი-ბერალური ეკონომიკი, ქცევიიი ეკონომიკი, სიიიუდის ეკონომიკი, ნეოინსტიტუციონადიბმი, „სასახებდო“ ეკონომისტი, თვიიიეგუდიიე-ბადი ბაზაიი, ეკონომიკური იეგუდიიება.

შესავალი

სტატია, რომლის ქართულ ენაზე თარგმნას ვთავაზობთ ჩვენი ჟურნალის მკითხველს, ეკუთვნის ცნობილ ამერიკელ თეორეტიკოს-ეკონომისტს ჯეიმს კ. გელბრეიტს. იგი არის მეოცე საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო ამერიკელი ეკონომისტის, ჯონ კენეტ გელბრეიტის ვაჟიშვილი. ამჟამად მოღვაწეობს ლინდონ ბ. ჯონსონის საჯარო ურთიერთობის სკოლაში, ტეხასის უნივერსიტეტში, ქალაქ ოსტინში.

სტატია ბევრი საკითხის საინტერესო თეორიულ-მეთოდოლოგიურ ანალიზს შეიცავს თეორიული ეკონომიკის, ეკონომიკური პოლიტიკის, ეკონომიკური აზრის ისტორიის, მიკრო და მაკრო ეკონომიკის სფეროებიდან. მათ შორის გამოვყოფთ: მეინსტრიმული ნეოკლასიკური თეორიის მწვავე და არგუმენტირებული კრიტიკა; „რეალური“ ეკონომიკის როლის შეფასება ეფექტიანი ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაში; „სასარგებლო“ ეკონომისტის ცნების გამოყოფა და დახასიათება; სხვადასხვა თეორიულ-ეკონომიკური მიმართულების შემეცნებითი პოტენციალის განსაზღვრა ახალი თეორიული პარადიგმების შემუშავების კუთხით; საბაზრო ეკონომიკის რეგულირების აუცილებლობის დასაბუთება. სტატიაში მოკლედ შევეხებით ზოგიერთ მათგანს.

მეინსტრიმული ნეოკლასიკურ-ნეოლიბერალური ეკონომიკის კრიტიკა

ნეოკლასიკური ეკონომიკის შექმნა იყო გამოძახილი, როგორც სტატიის ავტორი წერს, „შიშის რეფლექსია სამყაროში მიმდინარე ცვლილებების, შეუქცევადი დროისა და მოსალოდნელი ძვრების მიმართ“ ამის საპირისპიროდ ნეოკლასიკამ შექმნა „მოხერხებულად მოშინაურებული, ყოვლისმომცველი, თვითრეგულირებადი და კეთილთვისებიანი“ ბაზრის პოსტულატი, რაც შემდგომში მოდიფიცირებას განიცდიდა ა. მარშალის, ლ. ვალრასის, პ. სამუელსონის, კ. ეროუს, ჟ. დებრეს და სხვათა ნაშრომებში. ეს იყო გარკვეული მიმართულების ეკონომიკური აზრის განვითარება ა. სმიტის „უხილავი ხელის“ მეტაფორიდან, რეალური ბიზნეს ციკლის (RBC) მოდელებში ფ. კუდლანდისა და ე. პრესკოტის მიერ შეთავაზებულ დინამიური სტოქასტური საერთო წონასწორობის (DSGE) კონცეფციამდე.

შექმნა რა, საკუთარი ტაქსონომიური სტრუქტურებისა და კონცეფციების ჩარჩო, ნეოკლასიკურმა ეკონომიკამ მის ფარგლებს გარეთ გასვლა „ერესის“ მსგავს დანაშაულად გამოაცხადა, რაც ნებისმიერ შემთხვევაში ინტელექტუალურად დასჯადი უნდა გამხდარიყო. შედეგად მივიღეთ, რო-

გორც ავტორი სწორად აღნიშნავს, „წმინდა“ აბსტრაქტული თეორია და ეკონომიკის დაემსგავსა პროფესორ პანგლოსის¹ მარადიულ მოძღვრებას ყველაფრის შესახებ, რომლის დიაპაზონი ყველა წარმოსახვით სიტუაცი-აზე ვრცელდებოდა რეალურ სამყაროში მართლაც მნიშვნელოვანი სიტუაციების გარდა. სტატიის ავტორი პროფ. პანგლოსის სახით ხაზს უსვამს იმ ღრმა წინააღმდეგობას, რაც არსებობს საყოველთაო ჰარმონიის მქა-დაგებელ ნეოკლასიკურ ეკონომიკსა და რეალური სინამდვილის მწვავე პრობლემებს შორის, რასაც ვერ „ამჩნევენ“ ან შეგნებულად გვერდს უვ-ლიან ამ მიმართულების წარმომადგენლები. ჯ. გელბრეიტის აზრით, აუცი-ლებელია, რომ ეკონომისტმა უარი თქვას რეალობისადმი მსგავს დამოკი-დებულებაზე. მან კაპიტალისტური ეკონომიკური წყობა არ უნდა წარმოა-დგინოს როგორც წინასწარგანჭვრეტილი ღვთიური ნება ან მათემატიკუ-რი ჰარმონია, არამედ ის უნდა განიხილოს გაცნობიერებული პოლიტიკის რეალურ შედეგად. ეს კი მხოლოდ იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, როცა ეკონომიკის შესაბამისი განზოგადებები, გამარტივებები, ევრისტიკა და პრინციპები მიღებული იქნება რეალური სამყაროს შესწავლის გზით. მეც-ნიერი არ უარყოფს ეკონომიკურ ანალიზში მათემატიკური ინსტრუმენტე-ბის გამოყენებას, მაგრამ იქვე დასძენს, რომ მხოლოდ მათი გამოყენება არაადეკვატურია განსაკუთრებით მაშინ, როცა ისინი გამომდინარეობენ „ნეოკლასიკური მეინსტრიმის მკვდარი დოგმებიდან“. ჩვენი აზრით, ეს არის საკითხისადმი სწორი მიდგომა, რასაც ზოგიერთი სხვა მეცნიერიც გვთავაზობს (მაგალითად, ვ. პაპავა (2018)²; ე. რეინერტი (2019)³; P. Söderbaum

1 პროფესორი პანგლოსი არის ვოლტერის ნოველის „კანდიდი ანუ ოპტიმიზმი“ ერთ-ერთი მთავარი პერსონაჟი. იგი „როგორც ბრძენი მეტაფიზიკო-თეოლო-გო-კოსმო-კოდოლოგიის მასწავლებელი,“ ქადაგებდა ოპტიმისტურ დეტერ-მინიზმს, რის თანახმადაც „მხოლოდ გარე ძალებს-იქნებოდა ეს ბედისწერა, რწმენა, ღმერთი თუ ბაზარი - შეუძლია გარდაქმნის მოტანა“ (ერიკ ს. რეინერტი, 2019, გვ. 22). სამყარო, რომელშიც პანგლო ცხოვრობდა, მის წარმოსახვაში „იყო ყველაზე საუკეთესო, ყველა სხვა სამყაროთა შორის“ (იქვე).

2 პროფ. პაპავა წერს: „მათემატიკის გამოყენება, ერთი მხრივ, აძლიერებს, უფრო ზუსტად კი, აღრმავებს ეკონომიკური სინამდვილის კვლევას, თუმცა, იმავდრო-ულად, კვლევის მხოლოდ მათემატიკით შემოფარგლა ავინროებს სინამდვი-ლის მეტ-ნაკლებად სრულყოფილად ასახვის შესაძლებლობას.“

3 ე. რეინერტის აზრით, „დღევანდელ ეკონომიკაში (იგულისხმება ნეოკლასიკუ-რ-ნეოლიბერალური მეინსტრიმული ეკონომიკა-ე.მ.) ფოკუსი უფრო მეტად მათემატიკასა და სიზუსტეზე კეთდება, ვიდრე თავად ანალიზის ობიექტზე-ე-კონომიკაზე“, რის გამოც თვისებრივ გაგებასთან მიმართებით, მათემატიკური დამტკიცება გაშეშებულ გვამად გადაიქცა“. ამის მიუხედავად „მე რაოდენობრი-ვი ანალიზისა და მათემატიკის წინააღმდეგი არ ვარ, მე მხოლოდ მისი ეკონო-მიკური ანალიზის ერთადერთ მისაღებ ფორმად აღიარებას ვუპირისპირდები და ვითხოვ სივრცეს აკადემიურ ეკონომიკაში თვისებრივი ანალიზის დასაბრუ-ნებლად. სამყაროს რაოდენობრივი და ხარისხობრივი შესწავლა ერთმანეთს ავსებს“ - დასძენს ე. რეინერტი.

(2021)⁴; D. Rodrik (2017)⁵ და სხვ.)

მეოცე საუკუნე ნეოკლასიკის აღზევების ეპოქა აღმოჩნდა, მისთვის დამახასიათებელი აშკარა და სერიოზული ხარვეზების მიუხედავად. მისი განსაკუთრებული ტრიუმფი უკავშირდება საბჭოური ტიპის სოციალისტური სისტემის დაშლას. ხშირად არ გაითვალისწინება ის ფაქტი, რომ ნეოკლასიკურმა რეცეპტებმა, ისტორიულად მოკლე დროში, წარმოშვა ისეთი პრობლემები როგორიცაა დეინდუსტრიალიზაცია, ხანგრძლივი რეცესია (სტაგნაცია), უთანასწორობა და არასტაბილურობა. მართალია 2007-2009 წლების გლობალურმა ფინანსურმა კრიზისმა მძიმე დარტყმა აგება ნეოკლასიკურ-ნეოლიბერალურ თეორიას, მაგრამ არ მომხდარა ეკონომიკის პარადიგმული ცვლილება. ჩვენი აზრით, ამას ორი მთავარი მიზეზი ჰქონდა: პირველი ის, რომ ნეოკლასიკურ თეორიას, მისი იდეური წყაროს - კლასიკური (ლიბერალური) მოძღვრების გათვალისწინებით, საკმაოდ ხანგრძლივი ისტორია აქვს. შესაბამისად, ის ღრმად არის ფესვებგადგმული აკადემიური და სამეცნიერო წრეების წარმომადგენლების აზროვნებაში; მეორე მიზეზი მდგომარეობს იმაში, რომ ნეოკლასიკური ეკონომიკის გამოხატავს რა, გაბატონებული პოლიტიკური ელიტების ინტერესებს, მათი მუდმივი დაცვის ქვეშ იმყოფება. სტატიის ავტორი გაკვრით ახსენებს კოვიდ-19 პანდემიას, რაც, მისი აზრით, შეიძლება გახდეს ნეოკლასიკური მოძღვრების „საბოლოო კოლაფსის“ მიზეზი. თუმცა, ამ საკითხის გაშლა, რაც ძალიან საინტერესო იქნებოდა, სამწუხაროდ, მოცემული არ არის.

ნეოკლასიკური მეინსტრიმის კრიზისი, რაშიც ჯ. გელბრეიტს ეჭვი არ ეპარება, დღის წესრიგში ლოგიკურად აყენებს მისი ახალი მიმართულებით ჩანაცვლების საკითხს. კერძოდ რით? შესაძლო პრეტენდენტებს შორის ის ორ თეორიულ მიმართულებას ასახელებს - ქცევით ეკონომიკს და სირთულის ეკონომიკს. თუმცა, იმ სიახლეების მიუხედავად, რაც ამ მიმართულებებს შეაქვთ ეკონომიკურ აზროვნებაში, მეცნიერის აზრით, ისინი ნაკლებად შეიძლება აღვიქვათ პრინციპულად ახალი პარადიგმების მატარებლებად. ამის მიზეზი ისაა, რომ ორივე მათგანი „ნეოკლასიკურ მიმა-

4 პ. სიოდერბაუმი წერს: „ნეოკლასიკურ თეორიაში მთავარია „წონასწორული მდგომარეობა“ და ოპტიმალობის ძიება. ამიტომ გასაკვირი არაა, რომ ეს მიმართულება (ნეოკლასიკური ეკონომიკის) ფართოდ იყენებს მათემატიკურ ენას (ტერმინებს) ... მართალია, მათემატიკას თავისი როლი აქვს ეკონომიკაში, მაგრამ ნეოკლასიკოსი ეკონომისტების თითქმის ექსკლუზიური დაყრდნობა მათემატიკაზე შეიძლება საკამათო იყოს“.

5 პ. როდრიკი ხშირად მსჯელობს ეკონომიკურ ანალიზში მათემატიკური მეთოდებისა და მათზე დამყარებული ეკონომიკური მოდელების გამოყენების დადებით და უარყოფით მხარეებზე და აღნიშნავს: „მათემატიკა ეკონომიკურ მეცნიერებას სიზუსტეს ანიჭებს. საუბედუროდ, იმავე დროს, იგი მას უსიცოცხლოდ აქცევს“... ზედმეტი ფორმალიზაცია - მათემატიკა მათემატიკისთვის - ეკონომიკაში ხშირად გვხვდება“ ... „მოდელები ერთდროულად ეკონომიკის ძალადაა და აქილეისის ქუსლიც“.

რთულებას იღებს ამოსავალ წერტილად და აგრძელებს საკუთარი თავის განსაზღვრას ამ ორთოდოქსულ მოძღვრებასთან მიმართებით.“ სტატიის ავტორი ასევე ნეოკლასიკურ წარმონაქმნებს უწოდებს ახალ ინსტიტუციონალიზმს, ახალ კლასიკურ ეკონომიკსს და ახალ კეინზიანიზმს. მათაც ქცევითი ეკონომიკისა და სირთულის ეკონომიკის მსგავსად, „ნეოკლასიკური ორთოდოქსია აირჩიეს თავიანთ მცდარ წინაპირობად“ და „სწორედ ეს არის მათი მთავარი პრობლემა“. ზემოაღნიშნული კონტექსტით, სტატიაში ასევე ნახსენებია ევოლუციური ეკონომიკი და ბიოფიზიკური ეკონომიკი. რომელთა შესახებაც მხოლოდ ნათქვამია, რომ ისინი ნეოკლასიკურ ეკონომიკასთან მჭიდრო კავშირის გამო, ზოგიერთი მკვლევარის მიერ მისი წარმოშობის წინაპირობადაც განიხილებიან.

ვინ არის „სასარგებლო“ ეკონომისტი?

თეორეტიკოსი ეკონომისტები ქმნიან იდეებს, კონცეფციებს, პროგრამებს, პოლიტიკოსები კი მათ ახორციელებენ ცხოვრებაში. ასეთი თანამშრომლობის ბევრი მაგალითის მოყვანაა შესაძლებელი ისტორიიდან: კეინზის მოძღვრების ფუნდამენტური პრინციპები ფართოდ იქნა გამოყენებული ფ. დ. რუზველტის „ახალ კურსში“; ლაფერის მრუდი – რეიგანის ეკონომიკის ერთ-ერთი საკვანძო ელემენტი გახდა; ე. გაიდარისა და გ. იავლინსკის რეფორმატორული იდეების პრაქტიკული გამოყენების წარუმატებელი მცდელობა იყო მ. გორბაჩოვის მიერ „პერესტროიკის“ ფარგლებში განხორციელებული ეკონომიკური პოლიტიკა და ა.შ.

ეკონომისტთა სიმცირეს დღევანდელი მსოფლიო ნამდვილად არ განიცდის, თუმცა ბოლო ათწლეულების განმავლობაში აშკარაა ნოვაციური იდეების ნაკლებობა, რაც ბევრი ეკონომისტის აზრით (პაპავა ვ. (2018); ლეიაშვილი პ. (2002); მექვბიშვილი ე. (2018); ასათიანი რ. (2018); ხარბედია რ. (2018); თოქმაზიშვილი მ. (2018); Krugman P. (2009); Skidelsky R. (2016; 2018); Söderbaum P. (2017); Кэй Дж. (2012); Коландер Д., Фельмер Г., Хаас А., Голдберг М., Юселиус К., Кирман А., Люкс Т., Слот Б. (2010); Колодко Гж. (2010) და სხვ.), ეკონომიკური მეცნიერების ღრმა კრიზისის გამოხატულებად შეიძლება ჩაითვალოს. აღნიშნული გარემოება პრინციპულად ახალი გამოწვევის წინაშე აყენებს ეკონომისტებს. ვის შეუძლია ამ პრობლემებთან გამკლავება? რა თქმა უნდა, არა იმათ, ვინც პანგლოსური ჰარმონიის მქადაგებელი ეკონომიკური თეორიებითაა დაკავებული. ჯეიმს გელბრეიტის აზრით, ეკონომისტი, პირველ რიგში, პოლიტიკის პრაქტიკული საკითხებით უნდა იყოს დაინტერესებული და უნდა ეძებდეს მათი გადაჭრის რეფორმისტულ თუ რევოლუციურ გზებს. ის ჩამოთვლის „სასარგებლო“ ეკონომისტისთვის დამახასიათებელ ნიშნებს: გახსნილი გონება, პრობლემების გაცნობიერ-

რება და არა სხვებისთვის ბრმად მიბაძვა, არაამბიციურობა, ფინანსური სარგებლის მიღებით თუ პოლიტიკური სტატუსის ამაღლებით დაუინტერესებლობა. „ის არ ფიქრობს საკუთარი პოპულარულობის კოეფიციენტზე ცნობილ ეკონომისტთა ჩამონათვალში“. განსაზღვრულია მთავარი საკითხების წრეც, რომელთა კვლევას „სასარგებლო“ ეკონომისტი პრიორიტეტულად მიიჩნევს: გარემოს დაბინძურების ეკონომიკური ასპექტები, არაგანახლებადი რესურსის გამოყენება, სამართლიანი და ეფექტიანი გადასახადები, თავისუფალი მოქალაქეების ნებაყოფლობითი თანამშრომლობა და ა.შ. ნებისმიერი ეკონომისტი, რომელსაც თავი შორს უჭირავს ასეთი პრობლემების კვლევისგან, გელბრეიტის აზრით, „არის უსაქმური და არა იმდენად მეცნიერი, რამდენადაც მოყვარული“. იგი პირდაპირ არ ამბობს, რომ ასეთ „არასასარგებლო“ ეკონომისტებად ნეოკლასიკური თეორიის წარმომადგენლებს მიიჩნევს, თუმცა მისი მსჯელობის ლოგიკას სწორედ ასეთ დასკვნამდე მივყავართ. შედარებისთვის, მეცნიერი ახსენებს სხვადასხვა ეპოქის თვალსაჩინო ეკონომისტებს, რომლებიც დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ პრაქტიკული ეკონომიკური პრობლემების გადანყვეტას რეალური პოლიტიკის წარმართვის კონტექსტით და აღნიშნავს: „მოსაზრება, რომ რომელიმე საუკუნის რომელიმე გამოჩენილი ეკონომისტი განზე დგას თავისი ეპოქის პოლიტიკური საკითხებიდან, წმინდა წყლის სიცრუეა“. მაშინ, რა არის პრობლემა? მისი აზრით, პრობლემაა არა ეკონომისტების მიერ რეალური სინამდვილის კვლევის დეფიციტი, არამედ მათი არასათანადო დაფასება იმის გამო, რომ ისინი ვერ „ენერგებიან“ დომინანტურ და მეინსტრიმულ მიმართულებაში.

ეკონომიკური ტაქსონომიის შესახებ

თანამედროვე ეკონომიკური კვლევების ცენტრალურ პრობლემად სტატიაში დასახელებულია ეფექტიანი ტაქსონომიის არარსებობა. ტაქსონომია, რომელიც ნეოკლასიკურ ეკონომიკს ახასიათებს, ავტორის აზრით, პრიმიტიულია, იდეოლოგიური კლიშეების კლანჭებშია მოქცეული, ასახავს XIX საუკუნის დიქტომიებს და მათ „დენატურირებულ შემცვლელებს“. შესაბამისად, XXI საუკუნეში სერიოზული კითხვები ჩნდება ასეთი ტაქსონომიის ვალიდურობასთან დაკავშირებით.

მეორე მხრივ, მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები, რასაც ფართოდ იყენებდნენ XX საუკუნის თვალსაჩინო ეკონომისტები (ჯ.მ. კეინზი, ს. კუზნეცი, რ. სტოუნი და სხვები) ხშირად მოკლებულნი არიან საჭირო სიზუსტეს, მიკროეკონომიკური საფუძვლების არასაკმარისი დასაბუთების გამო. მეცნიერის აზრით, ეს იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ ის აყენებს ისეთი „სახიფათო და ღრმად გამჭდარი ტაქსონომიური ჩვევის“ დაძლე-

ვის საკითხს, როგორიცაა, „მიკრო“ და „მაკრო“ ეკონომიკებად დაყოფა. ეს უკანასკნელი მას მიაჩნია პოლიტიკური კომპრომისის პროდუქტად, რაც მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ პერიოდში გაფორმდა აშშ-ს პოლიტიკურ დეპარტამენტებში იმ დროს აღმავლობის გზაზე დამდგარ კეინზიანელებსა და „განსაზღვრულ პატარა მოაზროვნეთა“ ფართო ფენას შორის, „რომლებიც საფუძვლიანად იყვნენ განვრთნილი ა. მარშალის მიწოდებისა და მოთხოვნის ანალიტიკაში“. მათ არც იმის სურვილი და არც შესაძლებლობა ჰქონდათ, რომ „ნეოკლასიკური ნიუტონის მექანიკიდან კეინზის მიერ შეთავაზებულ აინშტაინის ფარდობით თეორიაზე გადასულიყვნენ“.

ეკონომიკური რეგულირების შესახებ

ახალი ეკონომიკის ერთ-ერთ პარადიგმად ჯეიმს კ. გელბრეიტი გლობალური ეკონომიკის, „როგორც ეკონომიკური ანალიზის ამოსავალი წერტილის“ და რეგულირების, როგორც ეკონომიკური ცხოვრების წარმმართველი მექანიზმის ერთიანობას მიიჩნევს. რეგულირება არის ნებისმიერ სისტემის სტაბილურობის, მდგრადობისა და სიმტკიცის აუცილებელი პირობა. ამ თვალსაზრისით, ეკონომიკური სისტემა არაფრით განსხვავდება ბიოლოგიური ან მექანიკური სისტემებისგან. „რეგულირების, მართვის და წესების გარეშე ისინი სწრაფად განიცდიან კრახს“. აღნიშნულიდან გამომდინარე, გლობალური მასშტაბის შესაბამისი, ეფექტიანი და ავტონომიური რეგულირების პრობლემა დღეს-დღეობით ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალურია, რაც დგას ეკონომიკური პოლიტიკის სპეციალისტების წინაშე. იგი ერთგვარ „წყალგამყოფად“ შეიძლება ჩაითვალოს ახალ ეკონომიკსა და ჯერ კიდევ მეინსტრიმულ ნეოკლასიკურ-ნეოლიბერალურ ეკონომიკს შორის. ამ უკანასკნელის თანახმად, ეკონომიკა არის მუდმივ წონასწორობაში მყოფი თვითრეგულირებადი სისტემა, რაც ეფუძნება საკუთრების უფლებების სწორ განაწილებას, კონკურენციას და ფასებს. ნეოკლასიკოსები თვლიან, რომ ეკონომიკური სისტემის ჰარმონია და წონასწორობა შეიძლება დაირღვეს მხოლოდ გარედან ინტერვენციის შედეგად, ეკონომისტის ამოცანა კი, მდგომარეობს ამ ჩარევის თავიდან აცილებაში ან მინიმუმამდე დაყვანაში. ახალი ეკონომიკის თანახმად, რეგულირება არის არა ბაზრის რალაც უსარგებლო დანამატი, არამედ მისი ნორმალური და ეფექტიანი ფუნქციონირების აუცილებელი პირობა. ჩვენ მთლიანად ვე-

6 სტატიის ავტორის სახელგანთქმული მამა ჯონ კენეტ გელბრეიტი, თანამედროვეობის ასევე უდიდესი თეორიტიკოსი ეკონომისტის მილტონ ფრიდმანის შესახებ წერდა: „იგი იყო და დარჩება კონკურენტული ბაზრის მთავარ ამერიკელ დამცველად, რომლის აზრით, ბაზარს არასდროს განუცდია ჩავარდნა იმ შემთხვევების გარდა, როცა მას ზიანი მიადგა არაკომპეტენტური მთავრობის ჩარევის გამო“ (მექვაბიშვილი, 2012).

თანხმებით საკითხისადმი ასეთ მიდგომას და მიგვაჩნია, რომ დიქტომიური აზროვნება - „ან რეგულირება ან ბაზარი“, წარსულს ჩაბარდა. თანამედროვე და განსაკუთრებით მომავლის ეკონომიკაში ისინი ერთმანეთის ალტერნატივები კი არ არიან, არამედ ქმნიან სიმბიოზს, რაც უზარმაზარი პოზიტიური პოტენციალის შემცველია გრძელვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისით.

დასკვნა

ამრიგად, ჯეიმს კ. გელბრეიტის სტატია შეიცავს, როგორც მეინსტრიმული ნეოკლასიკურ-ნეოლიბერალური ეკონომიკის მწვავე და არგუმენტირებულ კრიტიკას, ისე ახალი ეკონომიკის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლის ელემენტებს, მათი სისტემატიზაცია და ახალი პარადიგმის სახით ჩამოყალიბება მომავლის ამოცანაა, რაც მკვლევართა კოლექტიურ ძალისხმევას მოითხოვს. მეცნიერის ნააზრევნი ბიძგს იძლევა სწორედ ამ მიმართულებით სამოძრაოდ, რაც მის უდაო დამსახურებად შეიძლება ჩაითვალოს.

ლიტერატურა:

- ასათიანი რ. (2018). „ახალი ნეოკლასიკური სინთეზი“-XX საუკუნის ახალი პარადიგმა. გლობალიზაცია და ბიზნესი, #6.
- თოქმაზიშვილი მ. (2018). გლობალური ეკონომიკური კრიზისი და ეკონომიკური მეცნიერება. გლობალიზაცია და ბიზნესი, #5.
- ლეიაშვილი პ. (2002). ეკონომიკური თეორია და პრაქტიკა გარდამავალ ეტაპზე. თბილისი: „აზრი“.
- ლეიაშვილი პ. (2017). ეკონომიკური მოღვაწეობა: სისტემური ანალიზი. თბილისი: „სიახლე“
- მექვაბიშვილი ე. (2012). თანამედროვე მაკროეკონომიკური თეორიები. თბილისი: „ინოვაცია“.
- მექვაბიშვილი ე. (2018ა). გლობალიზაციის ეპოქის ფინანსური კრიზისები და საქართველოს ეკონომიკა. თბილისი: „ინტელექტი“.
- მექვაბიშვილი ე. (2018ბ). „ეკონომიკური კრიზისების თეორია თუ ეკონომიკური თეორიის კრიზისი?“ გლობალიზაცია და ბიზნესი, #6.
- რეინერტი ს. ე. (2019). როგორ გამდიდრდნენ მდიდარი ქვეყნები და რატომ რჩებიან ღარიბი ქვეყნები ღარიბად. თბილისი.
- პაპავა ვ. (2018). „ეკონომიკური მეცნიერების კრიზისი და ახალი პარადიგმის ძიებისათვის“. გლობალიზაცია და ბიზნესი, #6.
- ხარბედია რ. (2018). „ეკონომიკური პრობლემები თუ ეკონომიკური მეცნიერების კრიზისი“. გლობალიზაცია და ბიზნესი, #6.

- Krugman P. (2009). How Did Economics Get It So Wrong? "The New York Times, Sept., #2.
- Skidelsky R. (2016). "Economists Versus the Economy". Project Syndicate, December 23, <https://www.project-syndicate.org/commentary/mathematical-economics-training-too-narrow-by-robert-skidelsky-2016-12?barrier=accesspaylog>
- Soderbaum P. (2017). "Do Wee Need A New Economics For Sustainable Development?" Real-/world Economics Review, Issue #80.<http://www.paecon.net/PAEReview/issue80/Soderbaum80.pdf>
- Кэй Дж. (2012). "Карта — не территория: о состоянии экономической науки" Вопросы экономики, #5.
- Коландер Д., Фельмер Г., Хаас А., Голдберг М., Юселиус К., Кирман А., Люкс Т., Слот Б. (2010); „Финансовый кризис и провалы современной экономической науки" Вопросы экономики, #6.
- Колодко Гж. (2010). Неолиберализм и мировой экономический кризис. Вопросы экономики, #3.

References:

- Asatiani R. (2018). "akhali neoklasikur sintezi-XX saukunis akhali paradigma". Globalizacia da Biznesi, #6, ["New Neoclassical Synthesis" – a New Paradigm of the XX Century. Globalization and Business, # 6.] in Georgian
- Tokmazishvili M. (2018). "globaluri ekonomikuri krizisi da ekonomikuri mecniereba". Globalizacia da Biznesi, #5. [Global Economic Crisis and Economic Science. Globalization and Business, # 5.] in Georgian
- Leishvili P. (2002). "ekonomikuri teoria da praqtika gardamaval etapze." Tbilisi: "azri". [Economic Theory and Practice in Ttransition. Tbilisi: "Azri".] in Georgian
- Leishvili P. (2017). "ekonomikuri mogvaceoba: sistemuri analizi." Tbilisi: "siagle". [Economic activity: System Analysis. Tbilisi: "Siakhle".] in Georgian
- Mekvabishvili E. (2012). "tanamedrove makroekonomikuri teoriebi." Tbilisi. [Modern macroeconomic theories. Tbilisi.] in Georgian
- Mekvabishvili E. (2018a). "globalizaciis epoqis finansuri krizisebi da saqartvelos ekonomika". Tbilisi: "Intelekti". [Financial Crises of the Globalization Era and the Georgian Economy. Tbilisi: "Intellect".] in Georgian
- Mekvabishvili E. (2018b). "ekonomikuri krizisebis teoria tu ekonomikuri teoriis krizisi"? Globalizacia da Biznesi, #6, ["Theory of Economic Crisis or the Crisis of Economic Theory?" Globalization and Business, # 6.] in Georgian
- Reinert S. E. (2019). "rogor gamdidrdnen mdidari qveynebi da ratom rchebian gharibi qveynebi gharibad." Tbilisi. [How Rich Countries Got Rich and Why Poor Countries Stay Poor .Tbilisi] in Georgian
- Papava V. (2018). "ekonomikuri metsnierebis krizisi da akhali paradigmis dziebisatvis. Globalizacia da Biznesi, #6 ["The Crisis of Economics And for Search of The New Paradigm." Globalization and Business, # 6.] in Georgian

- Kharbedia R. (2018). “ekonomikuri problemebi tu ekonomikuri metsnierebis krizisi”? Globalizacia da Biznesi, #6. [“Economic Problems or the Crisis of Economic Science?” Globalization and Business, # 6.] in Georgian
- Krugman P. (2009). How Did Economics Get It So Wrong? “The New York Times, Sept., #2.
- Skidelsky R. (2016). “Economists Versus the Economy”. Project Syndicate, December 23, <https://www.project-syndicate.org/commentary/mathematical-economics-training-too-narrow-by-robert-skidelsky-2016-12?barrier=accesspaylog>
- Soderbaum P. (2017). “Do Wee Need A New Economics For Sustainable Development?” Real-/world Economics Review, Issue #80, <http://www.paecon.net/PAEReview/issue80/Soderbaum80.pdf>
- Kay J. (2012). “karta ne teritoria: o sostaianii ekonomicheskoi nauki” voprosi ekonomiki #5. [“The Map Is Not the Territory: On the State of Economics” Issues of Economics, #5.] in Russian
- Kolander D., Volmer G., Haas A., Goldberg M., Yuselius K., Kirman A., Lux T., Slot B. (2010); “finansovi krizis I pravali savremennoi ekonomicheskoi nauki.” voprosi ekonomiki #6. [“The Financial Crisis and the Failures of Modern Economics” Issues of Economics, #6.] in Russian
- Kolodko Gzh. (2010). neoliberalism I miravoi ekonomicheskii krizis”. voprosi ekonomiki #3. [Neoliberalism and the Global Economic Crisis. Issues of Economics, #3.] in Russian

Searching for new paradigms in economics

(Comments on James K. Galbraith’s article “What is Economics? A Policy Discipline for the Real World”)

Elguja Mekvabishvili

Professor

Iv. Javakhishvili Tbilisi State University

elguja.mekvabishvili@tsu.ge

Current processes in the world - globalization of the economy, digitalization, the emergence and development of the global financial and economic crisis, the coronomic crisis caused by Covid 19, etc. puts on the agenda the need to create paradigms of the “new” economics, fundamentally different from the “old”, orthodox, neoclassical-neoliberal economics.

This is an extremely difficult task, as there are many mental barriers, that prevent researchers from rejecting long-established stereotypes in economic

science and inertial economic thinking. Naturally, overcoming these obstacles requires quite a lot of time and effort.

The famous American economist James K. Gelbraith's article can be considered as one of the most successful steps in this direction, which offers an interesting and original analysis about certain aspects of the theoretical-methodological basis of the "new" economics.

The article contains interesting analysis of many issues from the fields of theoretical economics, economic policy, history of economic thought, micro and macro economics and sharp, argumentative critique of the mainstream neoclassical theory; Assess the role of the "real" economy in the development and implementation of effective economic policies; Distinguish and characterize the concept of "useful" economist; Determining the cognitive potential of different theoretical-economic directions in terms of developing new theoretical paradigms and substantiate the need to regulate the market economy.

Keywords: "New" economics, neoclassical-neoliberal economics, behavioral economics, complex economics, neo-institutionalism, "useful" economist, self-regulating market, economic regulation.